

maar één keer diens naam te noemen.³¹ Verschillende gedachten zijn vrijwel woordelijk aan Bavincks *magnum opus* ontleend. Toch komen Netelenbos' en Bavincks visies niet geheel overeen.

Volgens Netelenbos kan de grond van het geloof, dat naar zijn wezen bestaat in 'het vertrouwen op Gods barmhartigheid in Christus', niet gelegen zijn 'in verstandelijke bewijsvoering, in de rede, het gevoel of het geweten van den mensch'. Ook de Schrift – hoewel zij in haar geheel geldt als Gods Woord – kan naar zijn oordeel 'de laatste en diepste grond van ons geloof' niet zijn. De diepste grond van het geloof is voor hem het inwendig getuigenis van de Heilige Geest. Hij geeft daarvoor een tweeledig argument. In de eerste plaats beklemtoont hij dat Gods openbaring plaatsvond voordat de Schrift er was. De 'eigenlijke openbaring' is daarom 'achter de Schrift' gelegen. Om die reden is de Schrift onmisbaar en van 'hooge waarde'. Maar men moet zich niet op de Schrift zelf, maar op haar inhoud concentreren.³² Het tweede deel van zijn argument luidt dat 'de objectieve openbaring ... zich in de subjectieve [moet] voortzetten en voltooiën'. Gods uitwendige openbaring moet dus innerlijk in de mens doordringen. Om die reden kan de diepste grond van het geloof 'alleen gevonden worden in den mensch zelf, in het religieuze, wedergeboren subject, den christen'. Voor dit laatste verwijst hij naar het inwendig getuigenis van de Heilige Geest. Opvallend is dat Netelenbos daarbij opnieuw niet naar de Schrift zelf verwijst, maar naar de achter de Schrift gelegene openbaring:

Maar dat getuigenis des Heiligen Geestes in ons hart geldt dan ook niet in de eerste plaats de Heilige Schrift, maar de Openbaring, die achter de Schrift ligt, de Openbaring Gods in Jezus Christus. Die Geest verbindt ons allereerst met Hem en getuigt in ons, dat we kinderen Gods zijn.

Het gaat Netelenbos dus om de verhouding van de gelovige tot Jezus Christus. Het inwendig getuigenis van de Heilige Geest is betrokken op 'het goddelijk karakter der waarheid, ons in Christus geschonken', en niet op 'de historische gegevens der Schrift als zoodanig'.³³

In Netelenbos' visie kan men zowel overeenkomsten als verschillen met Bavinck aanwijzen. Een eerste overeenkomst is gelegen in het feit dat hij Bavincks onderscheid tussen een uitwendig en een inwendig kenprincipe overneemt. Tevens ontleent hij aan zijn leermeester de gedachte dat de grond van het geloof niet gelegen kan zijn in het verstand, de rede, het gevoel of het geweten. In de derde plaats zijn er overeenkomsten in de visie op het inwendig getuigenis van de Heilige

33. J.B. Netelenbos, *De grond van ons geloof*, 2-10.

34. Respectievelijk H. Bavinck, *GDI*, 564 en 565.

35. Bavinck heeft Netelenbos er in een brief op gewezen dat hij op dit punt een andere opvatting had en dat Netelenbos' opvatting voor misverstand vatbaar was: 'Gij houdt het getuigenis des H.G. (...) voor den grond van ons geloof. Velen doen dit met U. Ik voor mij vind het beter, om te zeggen, dat de Schrift, het Woord Gods, het Deus dixit de *grond* is van ons geloof, maar dat het getuigenis des H.G. of misschien nog juister, het door den HG. verlichte oog (hart, oor) is het middel/orgaan, waardoor ik die Schrift als Gods Woord erken en aanneem' (H. Bavinck aan J.B. Netelenbos, d.d. 22 april 1919, geciteerd naar '*Als Bavinck...*', 16).

36. J.B. Netelenbos, *De grond van ons geloof*, 10.

37. Vgl. 'Ten aanzien van de verhouding van de Schrift en de Openbaring stemde Netelenbos met Buskes in, dat de Schrift een sluitsteen van de Openbaring kon worden genoemd, maar dat